

SOLVA

INTERGEMEENTELIJK SAMENWERKINGSVERBAND
VOOR RUIMTELIJKE ORDENING EN SOCIO-ECONOMISCHE EXPANSIE

RONSE DE STADSTUIN

ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK

April - Mei 2010

Pede R., Clement C. en Cherretté B.

Colofon

Project:

Archeologisch vooronderzoek
Proefsleuvenonderzoek
Ronse De Stadstuin (10-RON-DS)

Opdrachtgever/Bouwheer:

Stad Ronse
Grote Markt 12
9600 Ronse

Uitvoerder:

SOLVA
Intergemeentelijk samenwerkingsverband
voor ruimtelijke ordening en socio-economische expansie
Zuid III, Industrielaan 18
9320 Aalst (Erembodegem)

Ruben Pede (projectarcheoloog – vergunninghouder)
Cateline Clement (projectarcheoloog)
Bart Cherretté (coördinatie)

Wetenschappelijke ondersteuning:

Bart Cherretté

Termijn:

12 – 30 april en 3 – 26 mei 2010

Wettelijk depotnummer:

D/2013/12.857/9

SOLVA

Afbeelding voorblad: zicht op de proefsleuven

Copyright: niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOLVA. Alle foto's, tenzij anders vermeld: © SOLVA.

Inhoud

1. Inleiding	4
1.1 Algemene gegevensfiche	4
1.2 Aanleiding van het vooronderzoek	5
1.3 Doelstelling van het vooronderzoek	5
1.4 Opbouw van het verslag	5
1.5 Dankwoord	5
2. Algemeen	6
2.1 Geografische en bodemkundige situering.....	6
2.2 Historische situering	9
2.3 Historiek van het archeologisch onderzoek.....	11
3. Het archeologisch onderzoek	12
3.1 Methodologie	12
3.2 Resultaten	14
3.2.1 Inleiding.....	14
3.2.2 Zone 1: proefsleuven 1 t.e.m. 9, 22 en 23	14
3.2.3 Zone 2: proefsleuven 12 t.e.m. 19	16
3.2.4 Zone 3: proefsleuven 77 t.e.m. 81	17
3.2.5 Zone 4: proefsleuven 71 t.e.m. 76, 82 en 83.....	17
3.2.6 Zone 5: proefsleuven 20, 21, 24 t.e.m. 34	17
3.2.7 Zone 6: proefsleuven 10, 11, 87 en 88.....	19
3.2.8 Zone 7: proefsleuven 83 t.e.m. 86, 89 en 90.....	19
3.2.9 Zone 8: proefsleuven 35 t.e.m. 45, 47 t.e.m. 55, 57 t.e.m. 63 en 91.....	20
3.2.10 Zone 9: proefsleuf 46.....	24
3.2.11 Zone 10: proefsleuven 56 en 64 t.e.m. 70	24
4. Conclusie	25
5. Advies	27
6. Bibliografie	29
7. Bijlages	31

1. INLEIDING

1.1 Algemene gegevensfiche

Opgraving ☐	Prospectie X
Vergunningsnummer:	2010/117
Datum aanvraag:	31 maart 2010
Naam aanvrager:	Ruben Pede
Naam site:	Ronse Elzelestraat ("De Kloef") (10-RON-DS)

Site:	Ronse Elzelestraat ("De Kloef") '10
Code van de site:	10-RON-DS
Type onderzoek:	Prospectie
Plaats:	Ronse, Elzelestraat
Kadaster:	Ronse, Afd.1, Sec. B, Percelen 586T, 586X, 592H (parking), 596A, 597K, 597L, 599C, 600H, 6062D, 602M, 602T, 602V, 605D, 608F, 610F, 612G, 612H, 612M, 612N, 614D, 616C, 617/02B, 618G2, 619B, 620A, 619C, 619D, 619E, 620B, 620C, 620D, 620F, 620K, 621E, 625B, 625C, 625K, 625S, 625T, 626C2, 626Z, 629E2, 629P2, 629S2, 629V2, 634M, 635G, 635H, 635K, 636D2, 636D4, 636S3, 636T3 (partim), 636X2, 636Y2, 640/02C (partim), 641G (partim), 642C, 644C (partim), 644D, 645L (partim), 645M, 645P, 646D (partim), 646G (partim), 647D, 648N, 648P (partim), 649K, 649L, 656E, 656M, 656N, 657W, 657X, 662C, 663C, 664G, 664H, 664K en 664L
Vergunningsnummer:	2010/117
Vergunninghouder:	Ruben Pede
Datum aanvraag:	31 maart 2010
Opdrachtgever:	Stad Ronse Grote Markt 12 9600 Ronse
Uitvoerder:	Intergemeentelijk samenwerkingsverband SOLVA, Industrielaan 2, Zuid III, 9320 Aalst (Erembodegem)
Archeologen:	B. Cherretté, C. Clement en R. Pede
Wetenschappelijke begeleiding:	SOLVA
Termijn:	12 – 30 april en 3 – 26 mei 2010
Methode:	Proefsleuvenonderzoek

1.2 Aanleiding van het vooronderzoek

De stad Ronse voorziet op een geheel van terreinen op een boogscheut van de Grote Markt de realisatie van het stads- en woonproject “De Stadstuin” (voorheen: De Kloef). De desbetreffende terreinen zijn omsloten door de Elzelestraat, Bredestraat, O. Delghuststraat, F. Devosstraat en A. Massezstraat en beslaan ca. 13 hectare. Een evaluatie van de archeologische waarde van deze zone nabij het centrum van Ronse drong zich dus op.

1.3 Doelstelling van het vooronderzoek

In het kader van de bouwvergunning adviseerde het Agentschap Ruimte en Erfgoed een archeologisch vooronderzoek door middel van proefsleuven. Verspreid over de verschillende percelen en met een onderlinge afstand van ca. 14 meter, laten proefsleuven, aangevuld met kijkvensters, toe een eerste inschatting te maken van de archeologische potentie van de te ontwikkelen terreinen.

1.4 Opbouw van het verslag

Hoofdstuk 2 plaatst de onderzochte terreinen respectievelijk in hun geografisch/bodemkundige en hun archeologisch/historische context. Hierbij komen ook de reeds uitgevoerde archeologische onderzoeken in de stad Ronse kort aan bod. Hoofdstuk 3 beschrijft de methodologie en de resultaten van het onderzoek. In het daarop volgend hoofdstuk wordt een evaluatie gemaakt van de bekomen resultaten en worden aanbevelingen gedaan voor verder onderzoek. Na dit kort besluit volgen de bibliografie en een reeks bijlagen.

1.5 Dankwoord

We bedanken de stad Ronse voor de vlotte samenwerking. Voorts danken we ook Nancy Lemay (Agentschap Ruimte & Erfgoed), Johan Deschietter (PAM Velzeke), Luc Bauters (Provincie Oost-Vlaanderen), Wim De Clercq (UGent) en Vera Ameels (VIOE) voor de bruikbare gedachtewisseling op het terrein. Walter Van Den Branden van het Molenmuseum zijn we dankbaar voor de informatie omtrent de Bru(u)lmolen.

2. ALGEMEEN

2.1 Geografische en bodemkundige situering

Figuur 1: situering van Ronse

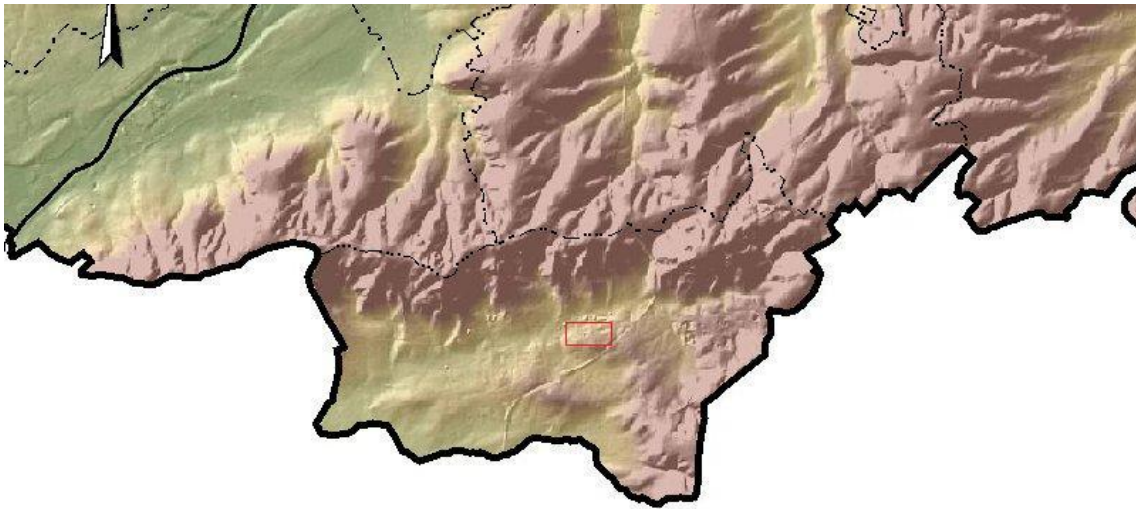
Ronse is gelegen in het uiterste zuiden van de provincie Oost-Vlaanderen op de grens met Henegouwen (Figuur 1). De streek behoort tot de ecoregio van de zuidwestelijke heuvelzone, meer bepaald het Zuid-Vlaams lemig heuveldistrict¹. Ronse grenst in het noorden aan Kluisbergen en Maarkedal, in het zuiden aan Mont-de-l'Enclus, Frasnes-lez-Anvaing en Ellezelles. De stad ligt ten zuiden van de grote heuvelkam waarop de hoogste toppen van het zuiden van Oost-Vlaanderen gesitueerd zijn (Kluisberg, Muziekberg,...).

Figuur 2: situering van het onderzoeksterrein (blauwe zone) op de topografische kaart (Bron: AGIV)

Het onderzoeksterrein situeert zich net ten oosten van het centrum van Ronse (Figuur 2). Het maakt deel uit van een uitgesproken heuvelrug in het landschap (Figuur 3). Het terrein bevindt zich aan de noordelijke zijde van deze heuvelrug. De noordwestelijke hoek van het terrein vormt het laagst gelegen deel en de zuidoostelijke hoek het hoogst gelegen deel. 'De Kloef' was tot vandaag grotendeels in gebruik als akker- en weiland, meer bepaald het centraal en zuidoostelijk deel. Het noordwestelijk gedeelte was meer versnipperd in o.a. kleine stadstuintjes en voormalige privé-tuintjes. Enkele delen waren bij de aanvang van het onderzoek niet toegankelijk. Het ging om de bebouwing (huisnrs. 12-44) langs de Elzelestraat en de parking t.h.v. Elzelestraat en de Verlorenstraat. Plaatselijk waren grote delen van het terrein reeds afgegraven omwille van klei/leemontginning (cf. infra).

¹ Voor een definitie van de ecodestricten zie: In 't Ven I. & De Clercq W., 2005, pp. 21-23.

0 2936m © AGIV
 Figuur 3: onderzoeksgebied op het Digitaal Hoogtemodel (Bron: AGIV)

Op de bodemkaart is het projectgebied aangeduid als ‘antropogeen geroerde’ zone. De opbouw van de bodem op het terrein toont zich voornamelijk als donkerbruine teelaarde die onmiddellijk de moederbodem afdekt (Afbeelding 1). Deze bestaat overwegend uit gelig bruine, zandige leem, die lokaal evolueert naar leem of klei. Dit laatste treffen we, afgewisseld met “grindbanken”, aan op het hoogste punt van het terrein - proefsleuven 45 en 47 t.e.m. 58 (Afbeelding 2). Ter hoogte van proefsleuven 1 t.e.m. 7 en 22 is de bouwvoor afgedekt door een recent, gelig bruin ophogingspakket met een variërende dikte van 25 tot 60 cm (Afbeelding 3). Verspreid over het terrein, in proefsleuven 26, 28, 32, 35, 38, 40, 42, 44, 45, 54, 57, 73 en 83 tonen de bodemprofielen een “overgangslaag” (B-horizont) tussen de bouwvoor en de moederbodem. Vermoedelijk is dit het resultaat van enerzijds de uitloging van de teelaarde en anderzijds de vermenging met de moederbodem door onder meer diepploegen (Afbeelding 3). Geconcentreerd in proefsleuven 1, 2 en 3 is onder de bouwvoor een grijs tot grijzig bruin lemig pakket aanwezig (ca. 40 cm dik; cf. infra) waarin fragmenten van Romeinse *tegulae* en *imbrices* en ijzerzandsteen zijn aangetroffen (Afbeelding 4). Een gelijkaardige situatie doet zich voor in de proefsleuven 85, 86 en 87 waar een postmiddeleeuwse laag (cf. infra), ongeveer 50 cm dik, de moederbodem afdekt (Afbeelding 5).

Afbeelding 1: bodemprofiel

Afbeelding 2: bodemprofiel

Afbeelding 3: bodemprofiel

Afbeelding 4: bodemprofiel

Afbeelding 5: bodemprofiel

2.2 Historische situering

De eerste vermelding van Ronse dateert uit de 9de eeuw n. Chr. (Suppletio Milonis). Deze bron vertelt dat omstreeks het midden van de 7^e eeuw n. Chr. Sint-Amandus op het grondgebied van Ronse een kleine religieuze nederzetting zou hebben opgericht met Petrus en Paulus als patroonheilige². In het begin van de 9de eeuw schonk Lodewijk de Vrome het kloosterdomein ("Tenement van Inde") aan de abdij van Inden Kornelimünster bij Aken. De eerste bloeiperiode kwam in 860 met de komst van de relieken van Sint-Hermes van Salzburg naar Ronse op vraag van keizer Lotharius. Gedurende de invallen van de Noormannen op het einde van de 9de eeuw vluchtten de monniken weg uit Ronse³. In 940 keerden de relieken van Sint-Hermes terug door bemiddeling van de bisschop van Kamerijk, Fulbert. Deze relieken bracht men in 1089 onder in de crypte van de Sint-Hermeskerk. Het wederkeren van de relieken naar Ronse zorgde opnieuw voor een bloeiperiode. In de 13de eeuw verkreeg Ronse een stadskeure. De Heer van Ronse, Gerard de Watripont, kocht het gebied in 1264 van de abdij van Inde. In 1280 kwam wat overbleef van het Tenement in handen van de graaf van Vlaanderen, Gwijde van Dampierre. In 1293 verkreeg deze ook de stad zelf⁴. Ronse werd vanaf toen "stad en de heerlijkheid Ronse" genoemd. De vrije heerlijkheid en baronie van Ronse vormde een onafhankelijke enclave in het Land van Aalst. De stad was gedurende decennia een twistpunt tussen de graven van Vlaanderen en Henegouwen. Dit resulteerde onder meer in de platbranding en plundering van Ronse in 1298. In 1323 behoorde Ronse definitief toe aan de graaf van Vlaanderen. Een tweede heerlijkheid op het grondgebied van Ronse was de vrijheerlijkheid of "Vrijheid", een ca. 5 ha omheind gebied rond het St.-Pieters-en-Hermesklooster. Een derde kleine heerlijkheid, de "heerlijkheid en vrijheid van Landenbourg", tot de 17de eeuw "Audenbroeck" genoemd, vormde als leen van de heerlijkheid van Frasnes, een Henegouwse enclave in Vlaanderen.

Figuur 4: Ronse op de kaart van Sanderus (1641-1644)

² Devos E., 2002, pp. 38-39.

³ Cambier A., 1989, p. 76.

⁴ Cambier A., 1989, pp. 28-29.

In het begin van de 17de eeuw, gedurende de Spaanse overheersing, kocht graaf Jan VIII van Nassau-Siegen de heerlijkheid en baronie Ronse. Hij liet er één van de grootste kastelen van de Nederlanden bouwen, zoals afgebeeld op de kaart van Sanderus (Figuur 4). Op het einde van de 17de eeuw kwam Ronse in Franse handen, die de stad bezetten. Na de Franse revolutie werd het bestuurlijk onderscheid tussen stad, baronie en heerlijkheid opgeheven en vormde Ronse één gemeente.

Ondanks de ligging vlakbij het centrum van Ronse blijkt het terrein 'De Kloef' altijd een grotendeels onbebouwd gebied geweest te zijn, zoals te zien is op de kaart van Ferraris (1771-1778) en de Atlas der Buurtwegen (midden 19de eeuw). Dit gedeelte van Ronse blijkt vooral in gebruik te zijn geweest als akker- en weiland (Figuur 5 en 6).

Figuur 5: Ronse op de kaart van Ferraris (1771-1778)

Figuur 6: de Stadstuin op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840)

2.3 Historiek van het archeologisch onderzoek

Tot op heden vond in het zuiden van Oost-Vlaanderen nog niet veel (grootschalig) archeologisch onderzoek plaats. Dit in tegenstelling tot het noorden van Oost-Vlaanderen, waar de laatste jaren talrijke landelijke projecten zijn uitgevoerd. Behoudens enkele projecten in de Denderregio en de regio rond Zottegem, zijn het voornamelijk kleinschalige onderzoeken en prospectievondsten die ons inlichten over de vroegere menselijke aanwezigheid in Zuid-Oost-Vlaanderen. De opvolging van twee gasleidingtrajecten (Zeebrugge-Qéuvy, 1992 en Haaltert-Brakel, 2008⁵) leverde alvast een idee over de archeologische rijkdom van deze streek.

Voor de regio rond Ronse is onze kennis zeer beperkt. Het centrum van Ronse is op archeologisch vlak eveneens vrij slecht gekend. Het onderzoek dat in het verleden reeds gebeurde, spitste zich voornamelijk toe op de Sint-Hermeskerk. Naast verschillende restanten van de (pre-)romaanse voorloper van de huidige kerk⁶ kwamen er ook enkele Romeinse vondsten tevoorschijn⁷.

De opvolging van rioleringswerken in de Wijnstraat bracht enkele laat-middeleeuwse wegniveaus aan het licht⁸. Bij het vervolg van dezelfde rioleringswerken op het Rooseveltplein trof men een openbare waterput aan die afgebeeld staat op een 17de-eeuws stadsplan, alsook een brandlaag die kon geassocieerd worden met de grote stadsbrand te Ronse in 1719.

In de ruimere omgeving rondom de stad zijn op een aantal plaatsen archeologische vondsten bekend. We vermelden hierbij prospectievondsten en losse vondsten (diverse locaties), de begeleiding van een Aquafinwerf (site Paellaert, voornamelijk middeleeuwse sporen⁹), een uitgebreide lithische concentratie (site Hogerlucht¹⁰) en vooral, de sites op de Muziekberg.

De Muziekberg is als archeologische site reeds gekend in de 19de eeuw door de aanwezigheid van een aantal bronstijdgrafheuvels. Deze werden destijds al onderworpen aan graafwerken. In de jaren '80 van de 20ste eeuw voerde de universiteit van Gent nieuw onderzoek uit op de Muziekberg¹¹. Hoewel de Muziekberg vooral bekend is om de monumentale grafheuvels uit de bronstijd, zijn op deze locatie ook diverse concentraties steentijd materiaal aangetroffen (paleolithisch, mesolithisch en neolithisch materiaal). Het terrein 'De Kloef' zelf was archeologisch volledig onbekend.

⁵ Bauters L. (red.), 1997, pp. 166-167 en Vandecatsye S. & De Clercq S., 2008.

⁶ Vermeiren G., 2001, p. 134.

⁷ Crombé Ph., 1988.

⁸ Roels E., 2001, pp. 112-113; Vermeiren G. & Roels E., 2001, p. 135.

⁹ De Mulder G., Deschieter J. & De Clercq W., 2002.

¹⁰ Crombé Ph., 1987.

¹¹ Crombé Ph., 1989.

3. HET ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

3.1 Methodologie

Om een zicht te krijgen op de eventuele aanwezigheid van archeologische sporen zijn op de terreinen in totaal 91 proefsleuven aangelegd met een onderlinge tussenafstand van 14 meter (as op as). Een graafmachine legde de sleuven machinaal aan en dit onder begeleiding van twee archeologen. Proefsleuven 1 t.e.m. 40 hebben een breedte van 1,8 m, de overige 51 zijn 2 m breed.

Het afgraven gebeurde tot net onder de teelaarde of, indien nodig, tot onder de bovenvermelde overgangslaag. De wisselende stratigrafie van het terrein maakte het af en toe nodig om profielputten aan te leggen, om zo het geschikte niveau van afgraving te bepalen. Na het verwijderen van de ploeglaag kwam in proefsleuven 1, 2, 3, 85, 86 en 87 een pakket aan het licht waarin enerzijds vrij veel Romeins bouw materiaal (PS1-3) en anderzijds post-middeleeuws aardewerk (PS85-87) aanwezig was (cf. supra). Na controle van dit eerste niveau (grondplan A of GPL A) is beslist om in deze sleuven de kraan op een aantal plaatsen dieper te laten graven (grondplan B of GPL B) om zo te kunnen evalueren of hieronder ook archeologische sporen aanwezig zijn.

Per twee sleuven zijn bodemprofielen gemaakt, met een onderlinge afstand van 40 m. Elk profiel is gefotografeerd en de verschillende lagen zijn beschreven. Op deze wijze verkreeg men een goed beeld van de algehele bodemopbouw van het terrein.

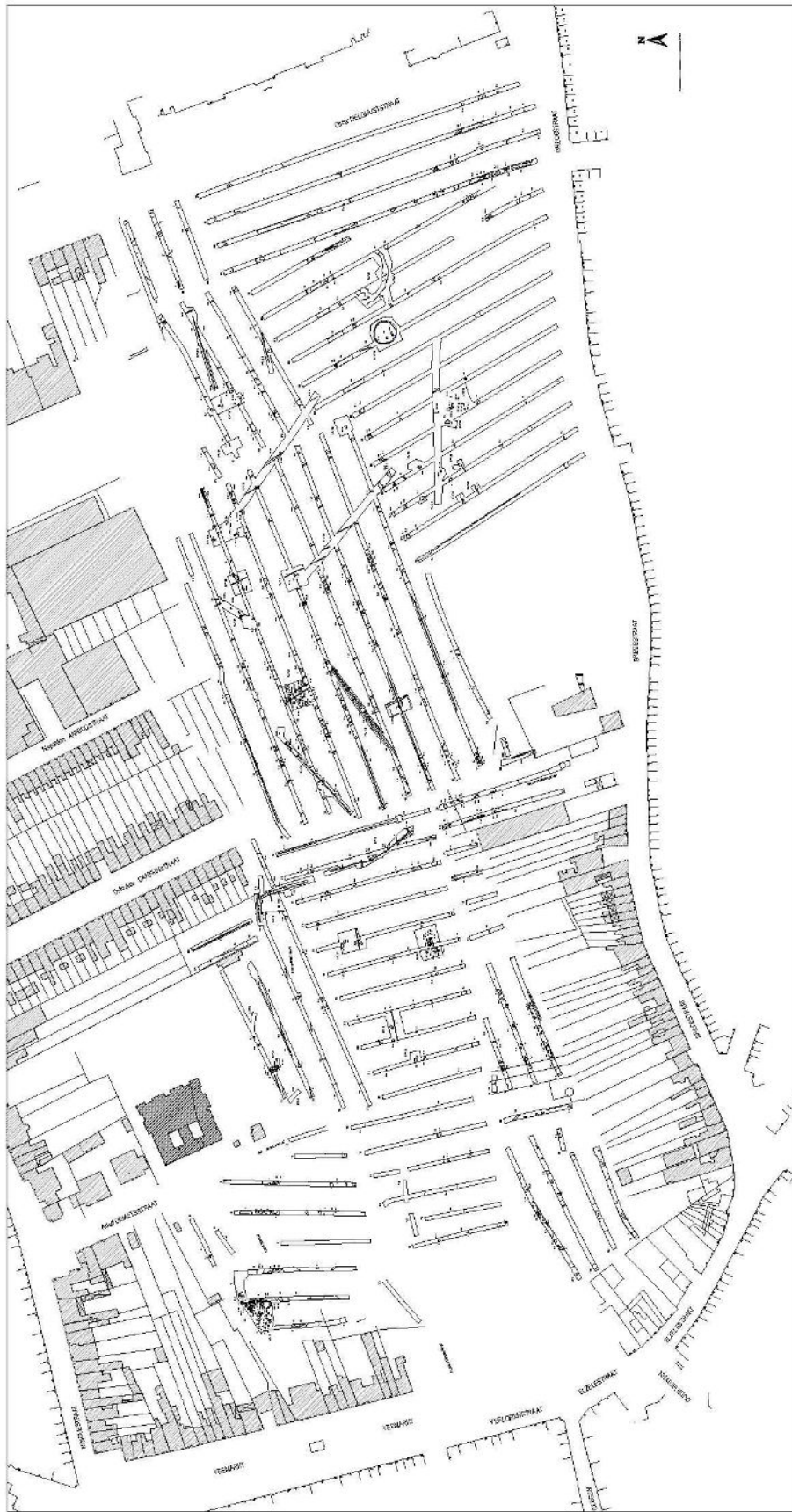
Het graven van de proefsleuven nam 13 dagen in beslag. Gelet op de verspreiding van de archeologische sporen over het gehele terrein was het noodzakelijk een reeks kijkvensters aan te leggen (5 dagen). Dit bleek onontbeerlijk om eventuele, onderlinge verbanden te vatten en een doordachte waardering van de archeologische sporen te bekomen.

In totaal waren 34 (!) kijkvensters nodig om inzicht te verwerven in de aard en/of de omvang van sommige sporen én om te trachten clusters van sporen te kaderen in een groter geheel. Naast het vrijleggen van extra ruimte rondom de vastgestelde sporen werden ook een reeks lange kijkvensters aangelegd tussen bepaalde zones om zodoende eventuele verbanden te vatten en de oriëntatie van de proefsleuven te doorbreken.

Een reden waarom de kijkvensters nuttig bleken te zijn, was de soms moeilijke 'leesbaarheid' van de sporen in de proefsleuven. Dit is grotendeels eigen aan leembodems. Door grotere vlakken rond de (soms twijfelachtige) sporen aan te leggen, verbeterde de herkenbaarheid aanzienlijk. De 'leesbaarheid' van de sporen evolueerde ook bij verschillende weersomstandigheden. Daarom werden de proefsleuven telkens onder andere omstandigheden geëvalueerd, waarbij ook na enkele dagen nog steeds sporen 'tevoorschijn' kwamen.

De beperking van een te smalle proefsleuf had ook een invloed op het herkennen van de sporen. De kijk die een gewone proefsleuf biedt op een aanwezig archeologisch spoor is soms te beperkt. De kans bestaat immers dat bv. gebioturbeerde of uitgeloopte sporen hierdoor niet opgemerkt worden. Daarom lijkt het ons aangewezen om in de toekomst proefsleuven met een grotere breedte te overwegen.

Indien in de blootgelegde sleuven en vlakken sporen aanwezig waren, zijn deze in de mate van het mogelijke opgeschaafd. Alle aangetroffen sporen zijn handmatig ingetekend op schaal 1/100, beschreven en gefotografeerd. Teneinde de aard van bepaalde sporen te kunnen bepalen, zijn deze gecoupeerd en vervolgens gefotografeerd, ingetekend op schaal 1/20 en beschreven. Alle vondsten kregen een uniek identificatienummer. Een landmeter van de stad Ronse voorzag in het inmeten van de positie van de sleuven en de individuele sporen, alsook de dieptes van de uitgraving via GPS/total station. De locatie van de profielen werd bepaald ten opzichte van de uiteinden van de proefsleuven en op basis van hun onderlinge afstand.

Figuur 7: zicht op de proefsleuven

3.2 Resultaten

3.2.1 Inleiding

Uit het vooronderzoek bleek dat in het merendeel van de proefsleuven archeologische sporen aanwezig zijn, in variërende concentraties en uit verschillende periodes. In het volgende hoofdstuk bespreken we de sporen per “zone” (bijlage 1), een artificiële indeling van de terreinen door het groeperen van proefsleuven.

Voor een volledig overzicht van de spoor- en aardewerkbeschrijvingen verwijzen we naar de inventarislijsten in de bijlagen. Enkele representatieve vondsten zijn als illustratie bij de tekst gevoegd.

3.2.2 Zone 1: proefsleuven 1 t.e.m. 9, 22 en 23

Zone 1 bevindt zich in de noordwestelijke hoek van het projectgebied (kadastrale gegevens: 626c2, 626z, 621e, 625t (partim), 625k (partim), 625b (partim), 625c (partim), 625s (partim), 635h (partim), 635g (partim), 635k).

Figuur 8: afbakening van zone 1 (groen) en zone 1 en 2 (zwart omlijnd)

Ter hoogte van proefsleuven 1 t.e.m. 7, 22 en 23 is naar alle waarschijnlijkheid het terrein in het verleden reeds ten dele afgegraven. Het niveauverschil ter hoogte van de bestaande scheiding tussen perceel 1 en perceel 4 (Figuur 8), is in dit opzicht markant. Uit de proefsleuven bleek tevens dat deze zone over de volledige oppervlakte recent opgehoogd is. De laatste jaren diende het als dump van grondwerken in de omgeving. Het betreft een ophogingslaag van gemiddeld 50 cm (cf. supra). De teelaarde onder deze ophogingslaag lijkt (minstens ten dele) ‘verzette’ grond te zijn. Dit zou het gevolg kunnen zijn van de hierboven vermelde, vermoedelijke afgraving, waarbij nadien de teelaarde weer is aangebracht.

Proefsleuf 1 t.e.m. 3 en kijkvenster 1: Romeinse zone

Van archeologisch belang in deze zone zijn de sporen ter hoogte van proefsleuf 1, 2 en 3. Onder de teelaarde bevond zich een laag met een vrij hoge densiteit aan Romeins materiaal (voornamelijk tegula- en imbrexfragmenten) en brokken ijzerzandsteen (Afbeelding 3). Deze specifieke combinatie kan wijzen op een mogelijke steenbouw in de (wijdere?) omgeving. In de laag waren tevens diverse fragmenten handgevormd aardewerk aanwezig. Het pakket varieerde in dikte tussen 20 en 40 cm.

Afbeelding 6: zicht op kijkvenster 1

In proefsleuf 1 is door deze laag heen gegraven, tot op het niveau van de moederbodem, waarbij (paal)kuilen aan het licht kwamen. De aanleg van een kijkvenster (KV1) tussen sleuven 1 en 2 bevestigde de aanwezigheid van archeologische sporen onder de laag (Afbeelding 6). Op een beperkte oppervlakte kwamen een dertigtal (paal)kuilen aan het licht. De mogelijkheid bestaat dat zich hier een constructie (gebouw?) bevindt, hoewel dit door de beperkingen van het kijkvenster nog niet als dusdanig kon geduid worden. Enkele sporen leverden aan het oppervlak materiaal uit de Romeinse periode op. We vermelden een fragment Pompejaans rood aardewerk, fragmenten handgevormd aardewerk, reducerend gebakken gedraaid aardewerk, dolia, tegulae en imbrices.

Aangezien het kijkvenster voldoende aantoonde dat deze zone archeologische sporen bevat, is in proefsleuf 2 en 3 niet door de laag gegraven. Opmerkelijk was de aanwezigheid in het noordelijk deel van proefsleuf 3 van een ca. 20 cm dik pakket met hoge concentratie verbrande leembrokken, bovenop de Romeinse laag (Afbeelding 3). Het pakket, dat minstens over een afstand van 10 m strekt, lijkt omwille van de compacte samenstelling en grootte van de leembrokken een stortlaag te zijn (afkomstig van een brand?). Deze laag wordt, gelet op de context, als archeologisch relevant beschouwd.

In proefsleuf 3 bevonden de Romeinse sporen zich in de noordelijke helft. In sleuf 2 was in de zuidelijke helft een recente verstoring aanwezig waardoor op deze plaats geen archeologische sporen (meer) konden vastgesteld worden. Bij de eerste uitgraving van proefsleuf 1 manifesteerden Romeinse sporen zich over de volledige lengte. Tijdens een latere zuidwaartse uitbreiding, ter afbakening van de Romeinse zone naar het zuiden toe, kwam een omvangrijk spoor aan het licht dat op basis van het geglaazuurd aardewerk

dateert uit de post-middeleeuwen. Daar dit spoor slechts gedeeltelijk is aangesneden, is een verdere interpretatie ervan niet mogelijk.

Proefsleuf 4 t.e.m. en 22:

Met uitzondering van een reeks recente verstoringen en puinpakketten zijn in deze sleuven geen sporen aangetroffen.

Proefsleuf 23:

Proefsleuf 23, ten zuiden van de zone met Romeinse sporen, bevatte talrijke puinpakketten, verstoringen en muurrestanten, te relateren aan de voormalige Kloefstraat die in deze zone gelegen was.

Proefsleuf 8 en 9:

Ook in proefsleuf 8 en 9 was onder de teelaarde, bedekt door een strooisellaag van humeuze aard, nog een laag aanwezig (25 tot 40 cm dik). Aanvankelijk beschouwd als een uitloper van het Romeinse pakket dat ter hoogte van de vlakbij gelegen proefsleuven 1-3 is vastgesteld, bleek het na het verdiepen van de proefsleuven om een eerder recent ophogingspakket te gaan. Een greppel (PS9/B/1) bevatte immers post-middeleeuws materiaal (pijpjes, geglazuurd aardewerk). Met uitzondering van nog één andere greppel (PS8/B/1) kwamen verder geen sporen aan het licht. Het pakket zelf leverde voorts geen dateerbaar materiaal op, maar is om stratigrafische redenen dus zeker niet als Romeins te beschouwen.

Hoewel proefsleuf 8 en 9 vlakbij het kijkvenster 1 gelegen zijn, waren hier geen sporen uit de Romeinse periode te vinden. Eventuele sporen onder de ophogingslaag vallen omwille van de nabijheid van de Romeinse zone evenwel niet uit te sluiten. Gelet op de kleine omvang van het perceel was het echter praktisch gezien niet mogelijk om hier een extra kijkvenster aan te leggen.

3.2.3 Zone 2: proefsleuven 12 t.e.m. 19

Proefsleuven 12 t.e.m. 19 zijn gelegen op een reeks perceeltjes die tot voor kort als volkstuintjes in gebruik waren. Recente ophogingen waren hier niet aanwezig. De activiteiten aan de volkstuintjes hebben echter wel, in het bijzonder aan de noordelijke en zuidelijke rand van de perceeltjes, verstoringen teweeg gebracht. Aan beide zijden zijn regelmatig recente puinkuilen aangesneden. Behoudens deze verstoringen is de ondergrond elders wel nog goed bewaard.

Enkel indicaties van een veldwegtracé konden opgetekend worden. In sleuven 13 en 14 bevonden zich haaks op de richting van de proefsleuven twee ondiepe greppels, op ca. 2 m afstand van elkaar. Naar het westen toe, in proefsleuf 15, lijken deze twee greppels samen te smelten tot één brede band. Dit vermoedelijke veldwegtracé zet zich verder in proefsleuven 17 en 19 alwaar het nog verbreedt. Het gerecupereerde materiaal is post-middeleeuws.

Greppel PS14/A/3 valt op omwille van zijn afwijkende noordwest-zuidoost oriëntatie en is vermoedelijk van een oudere datum. Spoor PS82/A/1 in zone 4 is zeer waarschijnlijk dezelfde greppel, iets beter bewaard (cf. infra).

Tussen de volkstuintjes en de parking van De Kloef situeert zich een terrein dat dienst doet als BMX-parcours. Het bevindt zich ten dele op het tracé van de voormalige Kloefstraat, die langs beide zijden bebouwing kende. Omwille van de te verwachten verstoringen en de verstoringen die vlakbij in proefsleuf 23 zijn vastgesteld, is in overleg met het Agentschap geopteerd om de BMX-terreinen verder ongemoeid te laten.

3.2.4 Zone 3: proefsleuven 77 t.e.m. 81

Zone 3 is gekenmerkt door een vrij diep spoor dat zich uitstrekt over proefsleuf 77 (PS77/A/1), 78 (PS78/A/1), 79 (PS79/A/1) en 81 (PS81/A/1). Uit een profielput bleef het te gaan om de vulling van een uitgraving en niet om een laag. Vermoedelijk is hier, zoals in zone 9 en 10, aan leemontginning gedaan. De vondsten wijzen in de richting van een post-middeleeuwse datering. De overige sporen in sleuf 81 (PS81/A/2-10) hadden allen een gelijkaardige vulling, rijk aan baksteen- en kalkmortelfragmenten en houtskool. Samen met sporen PS79/A/2-4 betreft het waarschijnlijk allemaal recente afval- of leemwinningskuilen.

3.2.5 Zone 4: proefsleuven 71 t.e.m. 76, 82 en 83

Zone 4 omvat een terrein met voormalige volkstuintjes en onteigende tuinen. De profielen in de sleuven toonden aan dat bodem een normale opbouw heeft.

Proefsleuven 74 en 75 lagen elk in een deels onteigende tuin van een woning palend aan de Bredestraat. Doordat de voormalige eigenaars hun omheining niet hadden aangepast aan de nieuwe begrenzing, is in overleg met de stad Ronse en de onteigende bewoners besloten om, indien er geen sporen aanwezig zijn, de sleuven onmiddellijk weer te vullen omwille van veiligheidsredenen. Bij het openleggen, bleek dat zowel sleuf 74 als 75 enkel een aantal verstoringen bevatten.

In de sleuven 71, 72, 73, 76 en 82 daarentegen deed zich wel een concentratie aan sporen voor. We troffen hier zowel paalsporen, kuilen als greppels aan, allen met een bleke mangaanrijke vulling. Geen van de sporen leverde echter oppervlaktevondsten op, hetgeen een datering voor deze zone niet toelaat. Slechts één spoor dat telkens in het westelijke uiteinde van de sleuven is aangesneden (PS71/A/7, PS72/1/8, PS73/A/3 en PS76/A/1), was te herkennen als een ophoging te dateren in de post-middeleeuwen. Het ligt in het verlengde van een tracé in zone 5 (cf. infra). Een greppel in sleuf 82 (PS82/A/1) sluit vermoedelijk aan op het reeds besproken spoor PS14/A/3 in zone 2 (cf. supra).

3.2.6 Zone 5: proefsleuven 20, 21, 24 t.e.m. 34

Zone 5 is gelegen tussen de twee veldwegen op het grote akkerperceel dat tot het centrale deel van het projectgebied behoort. De proefsleuven 24 t.e.m. 34 hebben een noord-zuid oriëntatie en staan haaks op de twee langere sleuven 20 en 21, ten zuiden van de voormalige kloostertuin aan de Adolf Demetsstraat.

Afbeelding 7: ophoging in zone 1, 4 en 5

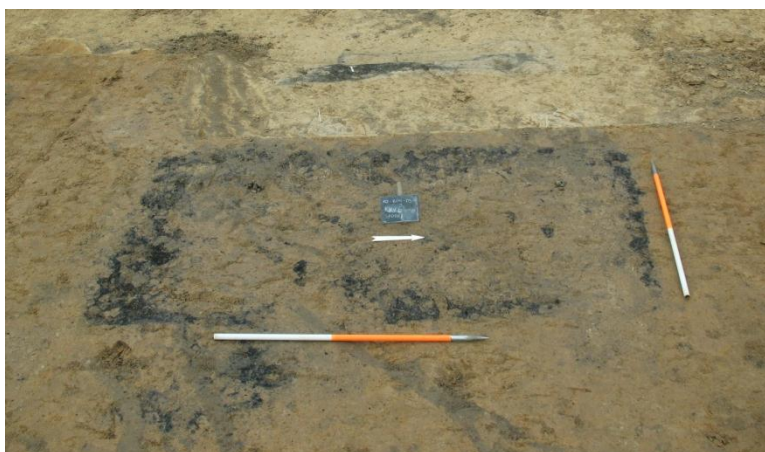
Hoewel in sleuven 26, 28 en 42 een overgangslaag aanwezig was tussen de teelaarde en de moederbodem (cf. supra), heeft de bodem over het algemeen een normale opbouw. In het westelijke uiteinde van sleuven 20 en 21, over een afstand van een tiental meter (PS20/A/1, PS21/A/9) en over de gehele lengte van sleuf 24 (PS24/A/1) was onder de teelaarde een plaatselijke ophoging waarneembaar (Afbeelding 7). Vermoedelijk is dit te wijten aan de ligging van de sleuven grond naast de veldweg opgehoogd. Hoogstwaarschijnlijk sluit het spoor in het westelijke uiteinde naast een veldweg die het perceel aflijnt: bij de aanleg van de veldweg is de natuurlijke helling horizontaal uitgegraven en is de afgegraven van sleuven 70-73 en 76 in zone 4 (PS71/A/7, PS72/1/8, PS73/A/3 en PS76/A/1) hierbij aan (cf. supra).

Afbeelding 8: coupe op de holle weg

PS26/A/1, PS27/A/5, PS28/A/1, PS29/A/6 en PS30/A/1). Vermoedelijk betreft het eveneens een veldwegtracé, of een gracht, met een oost-west oriëntatie. Voor de drie tracés suggereren de aardewerkvondsten een post-middeleeuwse datering.

Een eerste concentratie van sporen deed zich voor in de noordoostelijke hoek van zone 5. Een greppel in proefsleuf 20 (PS20/A/4) die doorloopt naar proefsleuf 21 (PS21/A/2), leverde één scherf reducerend gebakken handgevormd aardewerk op. De nabijgelegen sporen PS20/A/3 en PS21/A/3 en 4 bleken na couperen kuilen met een duidelijke aflijning te zijn. Om een beter zicht te krijgen op deze sporen werd een kijkvenster (KV8) geopend. In zuidelijke richting liep de greppel dood, naar het noorden toe maakte ze echter een knik van 90 graden naar het westen. Langs de greppel troffen we tevens twee paalsporen aan. Een latere uitbreiding van het eerste kijkvenster, in functie van het traceren van een mogelijke gebouwplattegrond, leverde slechts één kuil op (KV8/A/8).

Afbeelding 9: graf (KV5/A/11)

(KV5/A/3, 4, 5, 10 en 11), waarvan één (KV5/A/11), omwille van zijn afmetingen (ca. 2,5 m x 1,2 m) mogelijk een andere functie had (*ustrinum?? Sporen van in situ-verbranding werden in vlak evenwel nog niet waargenomen*) (Afbeelding 9). Daarenboven konden langs de oostkant van dit spoor drie paalsporen afgelijnd worden (KV5/A/7, 8 en 9) en langs de zuidzijde één paalspoor (KV5/A/6), in lijn met PS29/A/7 en 8. Samen met nog een paalspoor KV5/A/2 lijken ze een incomplete gebouwplattegrond te vormen.

Proefsleuf 34, naast de meer oostelijke veldweg, bestond quasi geheel uit vulling (PS/34/A/1-3). Een profielput verschaft meer duidelijkheid. Hieruit bleek dat vermoedelijk een holle weg de huidige veldweg vooraf ging. Deze holle weg had oorspronkelijk een breder en een meer westelijk tracé (Afbeelding 8). Daar waar de huidige veldweg afbuigt naar het oosten, strekte de holle weg zich verder in noordelijke richting, zoals zichtbaar is in proefsleuf 21 (PS21/A/10). In het zuidelijke uiteinde van proefsleuven 25 t.e.m. 30 is telkens, met afnemende breedte, hetzelfde pakket aangesneden (PS25/A/1,

Een tweede opmerkelijke groep sporen bevond zich in proefsleuf 29 en kijkvenster 5 (KV5). In totaal gaat het om zeven crematiegraven. Bij het afgraven kwamen in de sleuf twee, en in het profiel één Romeins brandrestengraf (PS29/A/9) aan het licht. Langs de twee brandrestengraven (PS29/A/4 en 5), waarbij het ene het andere oversnijdt, waren twee paalsporen aanwezig (PS29/A/7 en 8). Het kijkvenster leverde vier extra mogelijke crematiegraven op

Tenslotte troffen we in zone 5 verspreid over de proefsleuven verschillende meer geïsoleerde sporen aan. Tijdens de registratie is het merendeel hiervan beschreven als “twijfelachtig” of “van mogelijk natuurlijke oorsprong”. Ook enkele kijkvensters (KV 6, 27 en 28) brachten niet meteen duidelijkheid omtrent de aard van deze structuren. Na het couperen van een aantal sporen bleken sommige inderdaad “natuurlijk” te zijn, terwijl andere wel degelijk antropogeen waren (Afbeelding 10 en 11). Aangezien geen van deze sporen aardewerk opleverde of houtskool bevatte, tasten we wat de datering betreft in het duister.

Afbeelding 10 en 11: zicht op kuil PS31/A/2 in grondvlak en in coupe

3.2.7 Zone 6: proefsleuven 10, 11, 87 en 88

Zowel binnen als buiten de muren van de voormalige kloostertuin aan de Adolf Demetsstraat heeft het terrein een normale bodemopbouw. Behoudens een verstoring in proefsleuf 88 en (sub-)recente afwateringsgrachten en -greppels in proefsleuven 10, 11 en 87 zijn in zone 6 geen sporen van betekenis aangetroffen.

3.2.8 Zone 7: proefsleuven 83 t.e.m. 86, 89 en 90

Zone 7 situeert zich in de meest zuidelijke hoek van het onderzoeksterrein. Om een volledig beeld te kunnen schetsen van deze zone bespreken we tevens een aantal sporen in proefsleuven uit zone 5 en 8.

In proefsleuf 83, 84 en 89 vertoonde de bodem een normale opbouw, in proefsleuf 85, 86 en 87 daarentegen was onder de teelaarde een postmiddeleeuwse laag, ongeveer 50 cm dik, aanwezig (Afbeelding 5).

Het meest opvallende aan deze zone, wat zich niet direct toonde op het terrein maar wel duidelijk naar voor komt op het plan, is de greppel die proefsleuf 85 en 86 omsluit: aangesneden in sleuf 84 (PS84/A/2) loopt de gracht noordwaarts tot in sleuf 33 (PS33/A/10) om na te zijn oversneden door de holle weg (PS34/A/1-3) (cf. supra) opnieuw op de duiken in sleuf 41 (PS41/A/3) en zuidwaarts af te buigen doorheen sleuven 42 (PS42/A/4), 43 (PS43/A/5) en 44 (PS44/A/2). We hebben hier duidelijk te maken met een enclos, waar binnenin een concentratie aan sporen aanwezig is, terwijl er buiten de gracht als het ware een leemte is. Slechts twee kuilen/paalsporen kwamen aan het licht in proefsleuf 83. In de enclos zelf zijn naast een aantal kuilen (PS41/A/1, PS42/A/1 en 2, PS43/A/1 en PS86/A/11) en greppels (PS42/A/3, PS44/A/2 en PS86/A/13), clusters van paalsporen en paalsporen met kern en insteek (PS43/A/2, 3 en 4, PS44/A/2 en 3, PS85/A/2-6 en PS86/A/2-10 en 12) aanwezig. Binnen de beperkingen van de proefsleuven was het niet mogelijk om reeds gebouwplattegronden te ontwaren, maar enkele paalsporen vertoonden wel een lineaire plaatsing. Eveneens van belang in deze context zijn de greppels in proefsleuf 33 en 41 (PS33/A/9 en PS41/A/2 en 4) omdat ze, ten eerste, t.o.v. de overheersende noord-zuid as van de post-middeleeuwse veldwegtracés en drainagegreppels, een

afwijkende oriëntatie hebben, ten tweede, parallel lopen (PS 41/A/2 en 4) en ten derde, ouder zijn dan de omsluitende gracht (PS33/A/9 < PS33/A/10 en PS41/A/2 < PS41/A/3). Met de kijkvensters 7 en 10 is getracht het verdere verloop van deze greppels te volgen.

Afbeelding 12: zicht op PS85 GPL B

Op grondplan A troffen we tenslotte in de zuidelijke helft van proefsleuf 85 en 86, over een lengte van ongeveer 35m, en in geheel proefsleuf 87 een bruinig grijs lemig pakket aan (PS85/A/1, PS86/A/14 en PS87/A/1). Om inzicht te verwerven in de aard van dit spoor is met de kraan in sleuf 85 en 86 over een afstand van 17 meter door dit pakket heen gegraven. Op dit tweede niveau (grondplan B) kwamen in beide sleuven nieuwe sporen aan het licht (Afbeelding 12).

In proefsleuf 86 betrof het een dichte concentratie van greppels (PS86/B/3, 9, 10 en 13), kuilen PS86/B/1, 2 en 15) en paalsporen, waarvan drie met kern op één rij (PS86/B/4-8, 11, 12, 14, 16 en 17). Een paalspoor (PS85/B/1) en twee greppels (PS85/B/2 en 3) waren zichtbaar in proefsleuf 85. Het bodemprofiel toonde aan dat het hier ging om een laag van ca. 50 cm dik, op basis van het aardewerk te situeren in de post-middeleeuwen, die sporen bedekt uit de middeleeuwen of de Romeinse periode. Aangezien proefsleuf 90 “leeg” was, kunnen we stellen dat sleuf 87 de oostelijke begrenzing ervan is. Het noordelijk deel van

perceel 656l behoort tot de verkaveling maar is nog niet in eigendom van de stad. Dit perceel was dus niet toegankelijk tijdens het onderzoek. Het zuidelijk deel van perceel 648h bevatte enkele garageboxen die nog in gebruik zijn. Dit deeltje van het perceel was dus evenmin toegankelijk tijdens het onderzoek. Gezien de densiteit aan sporen in de zuidelijke delen van proefsleuven 85 en 86 lijkt het aangewezen om de voornoemde percelen op te nemen bij een vervolgonderzoek.

3.2.9 Zone 8: proefsleuven 35 t.e.m. 45, 47 t.e.m. 55, 57 t.e.m. 63 en 91

Zone 8 omvat bijna volledig het grote akkerperceel dat het centrale deel van het projectgebied uitmaakt. Binnen deze zone helt het terrein af in westelijke richting met een hoogteverschil van zo'n 4 m.

De bodem kende meestal een normale opbouw. In sommige proefsleuven was een overgangslaag aanwezig (cf. supra) en is bijgevolg iets dieper uitgegraven. De moederbodem bestond voornamelijk uit leem tot zandleem, maar veranderde opvallend in het hoogste gedeelte van deze zone; hier was de bovenste zandlemige laag van de moederbodem weggeërodeerd tot op het niveau van zuivere klei en grind.

Doorheen de zone lopen acht tracés, zeven met een noord-zuid oriëntatie en één met een oost-west oriëntatie:

- PS35/A/1, PS37/A/2-4, KV26/A/3, PS38/A/4 en 5, PS39/A/3 en 5, PS40/A/5 en 6, PS41/A/5 en 6, PS42/A/6 en 7, PS43/A/7 en 8 en PS44/A/5 en 6; PS46/A/2 in zone 9 sluit hier waarschijnlijk bij aan.
- PS35/A/3-5, PS37/A/7 en 15, PS38/A/10 en 11, PS39/A/11 en 12, PS40/A/10 en 11, PS41/A/7 en 8, PS42/A/10 en 11, PS43/A/11 en 13, PS44/A/7 en 8 en PS45/A/1.
- PS39/A/13, PS40/A/12 en 13, PS41/A/9-12, PS42/A/12 en 13, PS43/A/13-16 en PS44/A/9.

- PS91/A/1, PS63/A/5, PS62/A/4, PS61/A/4 en 5 en PS60/A/1.
- PS63/A/3, PS62/A/8 en PS61/A/2.
- PS63/A/1 en 2, PS62/A/11, PS61/A/1 en PS60/A/3.
- PS48/A/2 en 3, PS49/A/5 en 6, PS50/A/1 en 2, PS51/A/3 en 4, PS52/A/1 en 2, PS53/A/1, PS54/A/1 en 2, PS55/A/6, PS57/A/5, PS58/A/1 en 2 en PS59/A/1.

Hoogst waarschijnlijk gaat het hier om resten van oude perceleringsgrenzen of wegels. Een coupe op PS45/A/1 duidde dit spoor als een greppel en bevestigde haar functie als een voormalige afbakening van een perceel. Aardewerk plaatst al deze sporen in de post-middeleeuwen.

Daarbij aansluitend lopen verspreid over de zone verschillende noord-zuid geörienteerde drainagegreppels:

- PS39/A/10, PS40/A/8, PS42/A/8 en 9, PS43/A/9 en 10 en PS44/A/13.
- PS40/A/15, PS41/A/13 en PS42/A/14.
- PS62/A/5 en PS61/A/6.

Kenmerkend voor zone 8 is een aantal brandrestengraven. Verspreid over deze zone zijn negen graven blootgelegd. Om te controleren of ze eventueel deel uitmaken van een cluster, zoals is gebleken uit kijkvenster 5 (cf. supra), is rond elk graf de proefsleuf uitgebreid met een kijkvenster. In het algemeen liggen ze geïsoleerd (PS38/A/17, PS42/A/5, PS44/A/12, PS63/A/6 en KV32/A/1), met uitzondering van twee clusters van telkens twee graven (PS40/A/14 en 15 en KV31/A/4 en 5). Hoewel voor deze crematiegraven zonder twijfel een datering in de Romeinse periode geldt, zijn de twee graven in het kijkvenster 31 omwille van hun eerder ronde tot ovale vorm en vooral hun andere vulling mogelijk ouder (?).

Afbeelding 13: zicht op kringgreppel in kijkvenster 17

Afbeelding 14: zicht op mogelijke kringgreppel in kijkvenster 20

Zoals in zone 5 waren ook in zone 8 vrij veel sporen aanwezig met een bleke uitgeloopte vulling, vaak beschreven als “twijfelachtig” of “mogelijk natuurlijk”. Om een beter zicht te krijgen op deze sporen zijn een aantal kijkvensters geopend, die enerzijds bevestigden dat het vaak om windvallen gaat (KV12, KV18, KV19 en KV24), maar anderzijds er ons op wezen extra oplettend om te gaan met deze sporen. In kijkvenster 17 immers bleek een zeer onduidelijke greppel (PS54/A/4), een kringgreppel met een diameter van 12 m te zijn (Afbeelding 13).

En hoewel dit spoor twee keer werd aangesneden in dezelfde proefsleuf, was ze slechts éénmaal als dusdanig herkend en afgelijnd. In navolging hiervan werd besloten een tweede kijkvenster (KV20) te openen ter hoogte van PS57/A/2, een spoor dat eveneens een onscherpe begrenzing had. Dit spoor bleek een greppel/gracht die zich verder spreidde naar het zuidoosten waar het aansloot op PS58/A/8 en naar het noorden waar het zich opsplijste. Het is mogelijk dat, verder in noordoostelijke richting, de greppel langs PS57/A/3 en PS58/A/3 of 4 loopt en zo een cirkel vervolledigd. In kijkvenster 20 is aldus ongeveer 1/3 van een tweede kringgreppel met een diameter van minimaal 30 m blootgelegd (Afbeelding 14). Vermeldenswaardig in deze context is het spoor PS55/A/3 dat verbrand bot bevatte. Voor beide cirkels kan een datering in de Romeinse periode gelden, aansluitend bij de crematiegraven, maar evenzo kunnen ze prehistorisch zijn.

Aanvullend zijn een aantal sporen gecoupeerd om uitsluitsel te krijgen over hun aard. Zo bleken PS37/A/9 en 10 en PS38/A/14 geen sporen te zijn en PS37/A/12 samen met PS37/A/14 een windval. De volgende sporen daarentegen waren antropogeen in oorsprong: PS37/A/8 en PS39/A/9 zijn ondiepe greppels, PS38/A/8, 9 en 13 en PS39/A/7 kuilen met een duidelijke aflijning en PS37/A/13 eveneens een kuil, met daarin een handgevormde, twee met silex verschaalde scherven (Afbeelding 15). Drie rechthoekige kuilen bevatten houtskool en geconcentreerd aan de rand, rood verbrande leembrokjes (PS63/A/4, PS62/A/6 en 7). Een coupe op PS63/A/4 toonde aan dat het om kolenbranderskuilen gaat, met een rood aangeslagen bodem ten gevolge van *in situ* verbranding.

Naar aanleiding van de ruime spreiding van de sporengroepen en de leemtes ertussen, is getracht om met aanvullende kijkvensters de verschillende clusters aan elkaar te koppelen. Drie kijkvensters (KV29, 30 en 32) waren 4 m breed en zo geïoriënteerd dat ze afwijken van de hoofzakelijk noord-zuid of oost-west als van de proefsleuven, twee andere kijkvensters (KV31 en 33) verbonden respectievelijk proefsleuf 50 met 51 en 38 met 39. Het eerste kijkvenster (KV29) doelde op een invulling van de ruimte tussen de brandrestengraven PS38/A/17, PS63/A/6 en PS 44/A/12. Ter hoogte van het paalspoor PS39/A/16 konden nog vijf extra paalsporen afgelijnd worden (KV29/A/1-5). Parallel hieraan is kijkvenster 30 uitgezet, vanaf de twee brandrestengraven in proefsleuf 40 (PS40/A/14 en 15) tot aan het noordelijke uiteinde proefsleuf 49 en 50, om zo een gedeelte van het terrein arm aan sporen bloot te leggen. Deze sleuf leverde echter niets op. Kijkvenster 33 werd geopend om twee groepjes sporen, als het ware geïsoleerd tussen twee veldwegtracés/grachten, te verbinden. Op een oppervlakte van ca. 174 m² waren vijftien nieuwe sporen geconcentreerd. Vervolgens is kijkvenster 31 aangelegd, waarbij twee crematiegraven (KV31/A/4 en 5) en, naast de twee paalsporen in proefsleuf 50 (PS50/A/5 en 6), nog

drie paalsporen (KV31/A/1-3) aan het licht kwamen. Tenslotte werd een derde lange strook, kijkvenster 32, afgegraven. Hier troffen we nog een Romeins crematiegraf aan, mogelijk met nis. Beide kijkvensters bevestigen als dusdanig de wijde verspreiding van de begravingen over het ganse terrein.

Afbeelding 15: scherven met silexverschraling

Afbeelding 16: zicht op greppel in kijkvenster 26

Wat de overige sporen betreft, vestigen we de aandacht op een aantal greppels (PS38/A/2, PS41/A/2 en 4, PS62/A/9 en PS60/A/4) omwille van hun parallelle en afwijkende noordoost-zuidwest oriëntatie. Zo ook is de greppel, aangesneden in proefsleuven 39 (PS39/A/18), 40 (PS40/A/17), 41 (PS41/A/14) en kijkvenster 29, mogelijk relevant. Voornamelijk van belang is PS41/A/2, daar deze ouder is dan de enclos (cf. supra) en bovendien quasi loodrecht staat op de greppel PS33/A/9 in zone 5, eveneens oversneden door de omringende gracht. Met uitzondering van PS41/A/2 is het verdere verloop van deze greppels gevolgd in een kijkvenster (KV10, 21, 22 en 26) (Afbeelding 16). Enkel in kijkvenster 26 ter hoogte van PS38/A/2 kwamen nog een kuil en 3 paalsporen aan het licht. (KV26/A/1, 2, 4 en 5). Spijtig genoeg kon uit geen van al deze sporen vondstmateriaal gerecupereerd worden. De greppel PS47/A/2 die doorloopt tot PS48/A/6 leverde als enige een scherp grijs handgemaakt aardewerk op.

3.2.10 Zone 9: proefsleuf 46

Zone 9 situeert zich in het zuiden van de terreinen ter hoogte van het speelpleintje en voetbalveld langs de Bredestraat. Hoewel de zone vrij omvangrijk is, was slechts één proefsleuf nodig om dit deel van het onderzoeksgebied in te schatten. Reeds op het terrein viel op hoe er tussen proefsleuf 44 en 46 enerzijds, en 45 en 46 anderzijds, een vrij groot hoogteverschil is. De proefsleuf bevestigde het vermoeden dat deze zone in het verleden is afgegraven in het kader van leemontginning. De oorspronkelijk teelaarde was niet meer aanwezig, maar vervangen door een humeuze strooisellaag, afkomstig van de recente beplanting. De oostelijke helft van de sleuf was volledig verstoord (Afbeelding 17). Na afgraving lijkt hier het terrein terug te zijn opgevuld met afval. Sporen PS46/A/1 en 2 zijn waarschijnlijk restanten van een veldwegtracé/gracht, nog duidelijk te herkennen in zone 8 (cf. supra).

Afbeelding 17: bodemprofiel in proefsleuf 46

3.2.11 Zone 10: proefsleuven 56 en 64 t.e.m. 70

Bij een eerste terreinverkenning van zone 10 viel direct op dat ook hier aan leemontginning is gedaan. Waar de Oscar Delghuststraat en de Bredestraat een hoek maken, is het landschap op zijn oorspronkelijke niveau bewaard; slechts 45 m verder naar het noorden maakt het terrein een plotse sterke daling, hetgeen zich ook uit in een markant hoogteverschil (ongeveer 1-1,5m) tussen parallelle proefsleuven 59 en 56. Over een lengte van bijna 110 m zijn sleuven 67 t.e.m. 70 volledig verstoord tot op een diepte van 1 m. Naarmate het hoogteverschil afneemt naar het noordelijke uiteinde van de sleuven toe, zo ook de verstoringen.

Afbeelding 18: molensteen

De proefsleuven 64, 65 en 66, haaks op bovenvermelde sleuven, zijn eveneens voornamelijk gekenmerkt door verstoring. Slechts één kuil en paalspoor (PS65/A/1 en 2) waren aanwezig.

Sleuf 56 was gevuld met grote puinpakketten (PS56/A/1-3), die in eerste instantie verstoringen leken te zijn. Bij het uitgraven legde de kraan echter een enorme molensteen (ca. 1,2 m diameter) in kalksteen bloot (Afbeelding 18). In proefsleuf 57 deed zich hetzelfde voor. Schijnbaar zeer recente puinpakketten, greppels en kuilen (PS57/A/1-11)

bevatten ook brokken bewerkte kalksteen. In de andere sleuven kwamen kuilen (PS68/A/4,

PS70/A/1-4), paalsporen (PS69/A/1-3) en greppels (PS68/A/2 en 3, aansluitend op PS69/A/4-6) aan het licht. Eén van de kuilen had een rand van verbrande leem (PS 68/A/4) zoals drie kuilen in zone 8 (cf. infra).

Figuur 19: de molen op de Atlas der Buurtwegen

Uit de verhalen van omwonenden kon worden opgemaakt dat hier oorspronkelijk een windmolen had gestaan. Walter Van Den Branden van het Molenmuseum lichtte ons verder in. De Bru(u)lmolen werd in 1835 in opdracht van bakker Simon Louis Joseph Deman opgericht op wat het Bru(u)lmolenveld (Bredestraat) heette, op het kadaster ingetekend op sectie B657¹². De Atlas Der Buurtwegen (ca. 1840) bevestigt zijn bestaan (Figuur 19). In 1910 sloeg de bliksem in en brandde de molen af¹³. Pas in 1921 werd hij volledig afgebroken¹⁴. Het is bijgevolg mogelijk de sporen in sleuf 56 en 67 te interpreteren als

uitbraaksporen van de windmolen na zijn vernietiging en deze in sleuf 68, 69 en 70 als sporen verbonden met het gebruik van de windmolen.

4. CONCLUSIE

Het project Ronse-De Stadstuin biedt een bijzonder waardevol perspectief wat het archeologisch onderzoek in het zuiden van Oost-Vlaanderen – de zandleem- en leemstreek - betreft. Zoals aangehaald, is grootschalig onderzoek in deze streek tot op heden nog niet veel uitgevoerd, in tegenstelling tot het noorden van Oost-Vlaanderen, waar de laatste jaren talrijke landelijke projecten werden ondernomen.

De resultaten van het vooronderzoek van Ronse-De Stadstuin vallen op te delen in enkele zones (bijlage 1). Een deel van de noordwestelijke hoek van het terrein, ZONE 1, bevat nederzettingssporen uit de Romeinse periode. Deze sporen zijn grotendeels afgedekt door een (dump?)pakket, eveneens daterend uit de Romeinse periode. Dit doet vermoeden dat de onderliggende sporen i.t.t. de rest van zone 1 goed bewaard zijn. Over de aard en de functie van deze sporen valt voorlopig weinig uitspraak te doen. Waarschijnlijk gaat het om een deel van een landelijke nederzetting (houtbouw/steenbouw?) die zich verder uitstrekt in noordelijke en westelijke richting. De vondst van veel *tegulae*, *imbrices*, brokken ijzerzandsteen en mogelijk een hypocaustegel kunnen wijzen op de aanwezigheid van een steenbouwconstructie in de omgeving. Onze kennis over Romeinse landelijke nederzettingen in Zuid-Oost-Vlaanderen is bijzonder beperkt. Recent grootschalig onderzoek net over de taalgrens te Ghislenghien bewijst het bestaan van verschillende landelijke nederzettingstypes die deels gelijktijdig zijn¹⁵.

In ZONE 2 waren behalve één discordant greppeltje geen sporen van betekenis aanwezig.

ZONE 3 leverde voornamelijk resten van post-middeleeuwse ontginningen op.

Het centrale deel van ZONE 4 bevatte een concentratie aan archeologische sporen op die voorlopig ongedateerd blijven. Voornamelijk in proefsleuven 71-73, kwamen enkele twijfelachtige sporen aan het licht. Op basis van hun vulling sluiten ze aan bij de kuilen in zone 5 (zie verder). Deze 'concentratie' is begrensd door het tracé in het westelijke uiteinde van deze sleuven. Langs de oostelijke zijde leverden

¹² Holemans H., sd., pp. 53-54.

¹³ Vandeputte J., 1974, p.172.

¹⁴ Holemans H., sd., pp. 53-54.

¹⁵ Deramaix I., 2010, p. 50.

proefsleuven 74 en 75 enkel verstoringen op. In noordelijke richting nemen de sporen af in densiteit. Voorlopig kan er geen datering vooropgesteld worden.

In ZONE 5 en 8 kwamen sporen van Romeinse (en pre-Romeinse?) begraving aan het oppervlak. Het gaat om zestien crematiegraven die verspreid liggen over quasi de volledige zones en bijgevolg moeilijk zijn te vatten. Deze vondsten sluiten aan bij de discrepantie tussen enerzijds het fenomeen van de 'georganiseerde' grafvelden en anderzijds het fenomeen van de 'veldgraven' of clusters van graven, een concept dat vooral door het archeologisch onderzoek van de laatste jaren gestalte heeft gekregen. De lage densiteit en de sterke verspreiding van de graven op de onderzochte terreinen lijken niet te wijzen in de richting van een strak georganiseerd grafveld, maar suggereren eerder een gebruik van de ruimte waarbij de doden in clusters werden bijgezet. Vooral het groepje crematiegraven in zone 5 is hiervoor kenmerkend. *Ronse - De Stadstuin* biedt alleszins de kans om dit fenomeen beter te vatten. Wat het verband met de lager (noordelijker) gelegen nederzettingssporen betreft, tasten we voorlopig in het duister. Misschien gaan de Romeinse nederzettingssporen in de noordwestelijke hoek van het terrein en de begravingen hoger op de helling samen.

Ook bijzonder in dit verband is de vondst van twee kringgreppels in ZONE 8 op het hoogst gelegen deel van het terrein, tevens de top van de heuvel. Deze structuren bevinden zich dus op de meest prominente plaats in het landschap. Voorlopig blijven deze greppels ongedateerd. De chronologische relatie met de lager gelegen Romeinse brandrestengraven is bijgevolg niet duidelijk. Enerzijds is het mogelijk dat het om Romeinse grafmonumenten gaat, anderzijds – en wellicht waarschijnlijker – kunnen het ook prehistorische structuren zijn. De twee crematiegraven in kijkvenster 31 zouden bij een eventueel oudere datering kunnen aansluiten. Deze graven wijken qua uitzicht en vulling immers af van de als Romeins te dateren brandrestengraven.

Of er een doelbewuste relatie tussen de Romeinse graven en de oudere grafmonumenten moet gezocht worden, zoals soms duidelijk aan te tonen valt¹⁶, is in dit geval niet duidelijk, gezien de Romeinse graven over de zeer ruime omgeving verspreid zijn.

Gezien de erosie en de moeilijke leesbaarheid van de kringgreppels is de kans heel reëel dat andere grafmonumenten reeds zijn verdwenen of tijdens het vooronderzoek niet herkend werden in deze zone.

Met betrekking tot ZONE 5 vermelden we naast de eerder besproken cluster van crematieresten tevens een greppel die een knik van 90° maakt, waarbij in de nabijheid enkele sporen zijn aangetroffen. Gelet op de ruimtelijke context en naar analogie met andere sites - bijvoorbeeld Evergem-Kluisendok¹⁷ - is het denkbaar dat we hier te maken hebben met de begrenzing van een woonerf en is het niet onwaarschijnlijk dat de aanverwante kuilen en paalsporen te maken hebben met (een nog niet vastgestelde) bewoning.

Tenslotte vestigen we de aandacht op de meer geïsoleerde sporen (voornamelijk kuilen) verspreid over de zone, waarvan hun twijfelachtige aard na couperen soms werd bevestigd, maar evenzo werd weerlegd.

Behoudens een verstoring en (sub-)recente afwateringsgrachten en -greppels zijn in ZONE 6 geen sporen van betekenis aangetroffen.

ZONE 7 is gekenmerkt door de aanwezigheid van een enclos. Een gracht omsluit een concentratie aan sporen van diverse aard: kuilen, greppels, paalsporen en paalsporen met kern, terwijl er buiten deze gracht als het ware een leegte is. In de zuidelijke helft van de enclos bevindt er zich bovendien een post-middeleeuws pakket, dat op zijn beurt een vrij grote densiteit aan sporen afdekt. Het beperkte aantal vondsten laat ons echter niet toe om deze sporen ruimer te dateren dan de vroeg-middeleeuwse of Romeinse periode.

¹⁶ Bourgeois et al., 1988, Vermeulen & Bourgeois, 2000.

¹⁷ Lalo P. et al., 2007.

Specifiek voor ZONE 8 zijn – naast de hierboven reeds besproken kringgreppels in het zuidelijke deel van deze zone – een reeks discordante greppels van belang. In het uiterste oosten en westen van de zone treffen we respectievelijk twee en drie parallelle, noordoost-zuidwest geïoriënteerde greppels aan. Mogelijk zijn dit (restanten van) enclosures die een woonerf afbakenen of, in het geval van twee heel nabijgelegen greppels, veldwegen. Geen van deze sporen leverde vondsten op, maar we kunnen wel met zekerheid stellen dat ze om stratigrafische redenen vooraf gaan aan de enclos uit zone 7.

In het algemeen liggen de sporen in zone 8, in kleine clusters of geïsoleerd, gespreid over het terrein. Om een zicht te krijgen op hun onderlinge relaties werden kijkvensters 28, 29, 33 en 34 geopend. Met uitzondering van kijkvenster 28 leverden voorgenoemde kijkvensters telkens nieuwe sporen op, zij het wel nooit in grote concentraties. De centrale as van zone 8 lijkt evenwel arm aan sporen.

Zoals zone 3 is ook ZONE 9 onderhevig geweest aan leemontginning, hetgeen duidelijk zichtbaar is in het landschap. Dit gedeelte van het onderzoeksterrein is afgegraven en lijkt vervolgens deels te zijn opgevuld met afval.

De sporen in ZONE 10 zijn grotendeels toe te wijzen aan de afbraak van de afgebrande Bru(u)lmolen in 1921. Vermoedelijk zijn de overige sporen geassocieerd met de periode van gebruik van de molen en, met een oprichtingsdatum in 1835, dus vrij recent.

5. ADVIES

Zone 1, 2 en het grootste deel van zone 6 zijn reeds opgenomen in een vorig advies (zie conceptnota Ronse-De Stadstuin).

Zone 3, 9 en 10 komen niet in aanmerking voor bijkomend onderzoek vanwege (sub)recente leemontginningen die mogelijke archeologische sporen zonder twijfel hebben verstoord (grijs). Een klein deel van de bodemopbouw van zone 10 was nog onaangeroerd. De hier aanwezige structuren konden in verband gebracht worden met de Bru(u)lmolen, opgericht in het begin van de 19^e eeuw en afgebroken in 1921.

In zone 4 kwamen enkele twijfelachtige sporen aan het licht. Op basis van hun vulling sluiten ze aan bij de kuilen in zone 5. Voorlopig kan er geen datering vooropgesteld worden. Een kleinschalig vervolgonderzoek t.h.v. de proefsleuven 71 t.e.m.73 kan aangewezen zijn (lichtgroen).

Zone 7 bevatte restanten van een enclosure met daarbinnen talrijke nederzettingssporen en kan integraal beschouwd worden als een archeologisch belangrijke zone (groen).

Zowel zone 5 als zone 8 kenmerken zich door een ongelijke spreiding van sporen. De densiteit aan sporen is er doorgaans eerder beperkt, maar archeologische sporen komen wel over het grootste deel van deze zones verspreid voor.

In beide zones zijn aanwijzingen voor de aanwezigheid van verspreide (pre-?) Romeinse begravingen. Op de hoogste delen bevonden zich twee kringgreppels, in de lager gelegen delen voornamelijk de brandrestengraven. Naast de funeraire sporen, kwamen in zone 5 en 8 ook sporen van landgebruik tevoorschijn. Verschillende discordante greppels wijzen op een oudere, vrij grootschalige occupatie van deze gronden. Plaatselijk waren ook sterk uitgeloopte kuilen en paalsporen aanwezig die hierbij kunnen aansluiten (nog niet vastgestelde bewoning?).

De aard van deze sporen valt voorlopig niet te interpreteren, hun relatie tot de Romeinse zone in het noordwesten, de enclos in zone 7, de verspreide Romeinse begravingen of tot de kringgreppels is niet te duiden.

Voor het verdere traject in zone 5 en 8 is naast de densiteit van de sporen ook in overweging genomen in welke mate de zones het potentieel hebben om structurele verbanden tussen de verschillende zones van het projectgebied trachten te begrijpen.

Wat betreft het westelijke deel van zone 5 kan gesteld worden dat deze zone geen duidelijke aanleiding geeft voor verder onderzoek. Duidelijke sporen of mogelijkheden tot het leggen van relaties tussen sporenconcentraties zijn er niet aangesneden. Hetzelfde kan gezegd worden voor het zuidelijke deel van zone 8. Behoudens de restanten van de Bruulmolen werden geen sporen opgemerkt. Ook de excentrische ligging van deze zone beperkt het belang ervan voor verdere interpretaties (grijs).

Anders is het gesteld met de oostelijke helft van zone 5 en het aansluitende westelijk deel van zone 8, waar verschillende greppels, kuilen, paalsporen en begravingen werden aangesneden. Hun onderlinge relatie alsook de relatie tot de nabijgelegen enclos uit zone 7 of de Romeinse site in zone 1 kan maar duidelijk worden middels een vlakdekkende opgraving (groen).

De zone ten oosten daarvan lijkt in zekere zin een verderzetting van dit gegeven. In het uiterste oosten van zone 8 komen twee greppels voor die misschien in verband staan met de greppels die aansluiten bij zone 5. De sporen die in dit deel van zone 8 zijn aangetroffen, lijken zich vooral te bevinden in het verlengde van de greppels. We vermelden in deze zone in het bijzonder nog eens de vondst van aardewerk met silexverschraling, afkomstig uit een duidelijke kuil. Het is aangewezen in deze zone meer ruimtelijk inzicht te verkrijgen in de relaties tussen de greppels en de relatie tot de omliggende sporen (lichtgroen).

Een beperkte mate van afgraving door middel van enkele aanvullende kijkvensters kan ons inziens volstaan voor de centrale as van zone 8 (grijs).

De terreinen rond de kringgreppels en de vlakgraven in het zuidoostelijke deel van zone 8 komen in aanmerking voor vlakdekkend onderzoek. We houden hierbij rekening met de slechte zichtbaarheid bij vooronderzoek in deze zone, én de wetenschap dat kringgreppels vaak in grotere getale worden aangetroffen. Hiervan uitgaand lijkt het aangewezen voorlopig een wat ruimere marge in te bouwen (groen).

6. BIBLIOGRAFIE

Bauters L. (red.), 1997. *Een aardgasleiding, 65 km archeologische informatie*, in: Monumentenzorg en Cultuurpatrimonium. Jaarverslag van de provincie Oost-Vlaanderen 1996, pp. 103-167.

Bourgeois J., Semey J. & Vanmoerkerke J., 1988. *Ursel - Rozestraat: grafheuvel uit de bronstijd, grafmonumenten en grafveld uit de late ijzertijd/Romeinse periode, Speuren, spitten, sparen. Oost-Vlaanderen archeologisch doorgelicht*, Publicatie n.a.v. de tentoonstelling 16.1.1988 - 7.2.1988, Gent, pp. 57-61.

Cambier A., 1989. *Rothnacum sacrum. Het Negende Eeuwfeest van de Inwijding der Sint-Hermeskrypte onder de St.-Pieters- en Hermeskolegiaal te Ronse 1089-1989*, Ronse.

Crombé Ph., 1987. Twee laat-neolithische vindplaatsen in de omgeving van Ronse: de Klomp (Nukerke-Maarkedal) en Hoogerlucht (Ronse), *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundig kring van Ronse en het Tenement van Inde*, 36, pp. 59-76.

Crombé Ph., 1988. Noodopgraving op de Square Albert te Ronse, *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde*, 37, pp. 202-203.

Crombé Ph., 1989. Oude vuursteenvondsten op de Muziekberg te Ronse Paleo-, Meso- en Neolithicum, *VOBOV-info*, 34/35, pp. 1-27.

Deconinck J., 1963. Les découvertes de monnaies Gauloises et Romaines en Renaix, *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde*, 12, pp. 6-18.

Deconinck J., 1982. Le problème préhistorique du Mont de Musique, *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundig kring van Ronse en het Tenement van Inde*, 31, pp. 19-63.

Devos E., 2002. *Ronse in de Vlaamse Ardennen*, Leuven.

De Mulder G., 1991. De Brons- en IJzertijd in Zuid-Oost-Vlaanderen. *Archeologische Kroniek van Zuid-Oost-Vlaanderen. Bijdragen, II, overdruk uit: Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde. Handelingen*, V, pp. 255-263.

De Mulder G. & Deschietier J., 2000. Ronse. Indicaties van middeleeuwse en jongere bewoning en landgebruik. *Monumentenzorg en Cultuurpatrimonium. Jaarverslag van de Provincie Oost-Vlaanderen 1999*, pp. 152-153.

De Mulder G., Deschietier J. & De Clercq W., 2002. Sporen van landgebruik te Ronse/Paillaertstraat - van de Middeleeuwen tot heden. *VOBOV-Info*, 56, pp. 28-32.

Deramaix I., 2010. Synthèse des occupations romaines de la ZAE de Ghislenghien/Meslin-l'Évêque (Ath), *Romeinendag*, pp. 47-52.

Fourny M., 2002. Le Muziekberg à Renaix, *Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde*, 51, pp. 105-128.

Holemans H., sd. *Oostvlaamse wind- en watermolens. Kadastergegevens 1835-1990*, deel 6 gemeenten O-R, Opwijk (Studiekring Ons Molenheem), pp. 53-54.

In 't Ven I. & De Clercq W., 2005. *Een lijn door het landschap. Archeologie en het vTn-project 1997-1998. Deel I*, Archeologie in Vlaanderen Monografie 5, Brussel.

Laloo P., De Clercq W., Perdaen Y. & Crombé Ph., 2007. Grootschalig nederzettingsonderzoek in een inheems-Romeins landschap : resultaten 2006-2007 en voorlopig bilan van het preventief archeologisch onderzoek 'Kluizendok' in de Gentse Haven (fase 2005-2006), *Romeinendag*, pp. 59-66.

Roels E., 2001. Archeologische opvolging van rioleringswerken Ronse (O-VI), *Archeologia Mediaevalis*, 24, pp. 112-113.

Vandecatsye S. & De Clercq S., 2008. Twaalf archeologische sites op Fluxystracé Haaltert-Brakel, Archeonetmededeling.

Vandeputte J., 1974. *De molens van het arrondissement Oudenaarde* (Uitgave Geschied- en Oudheidkundige Kring Oudenaarde), Oudenaarde.

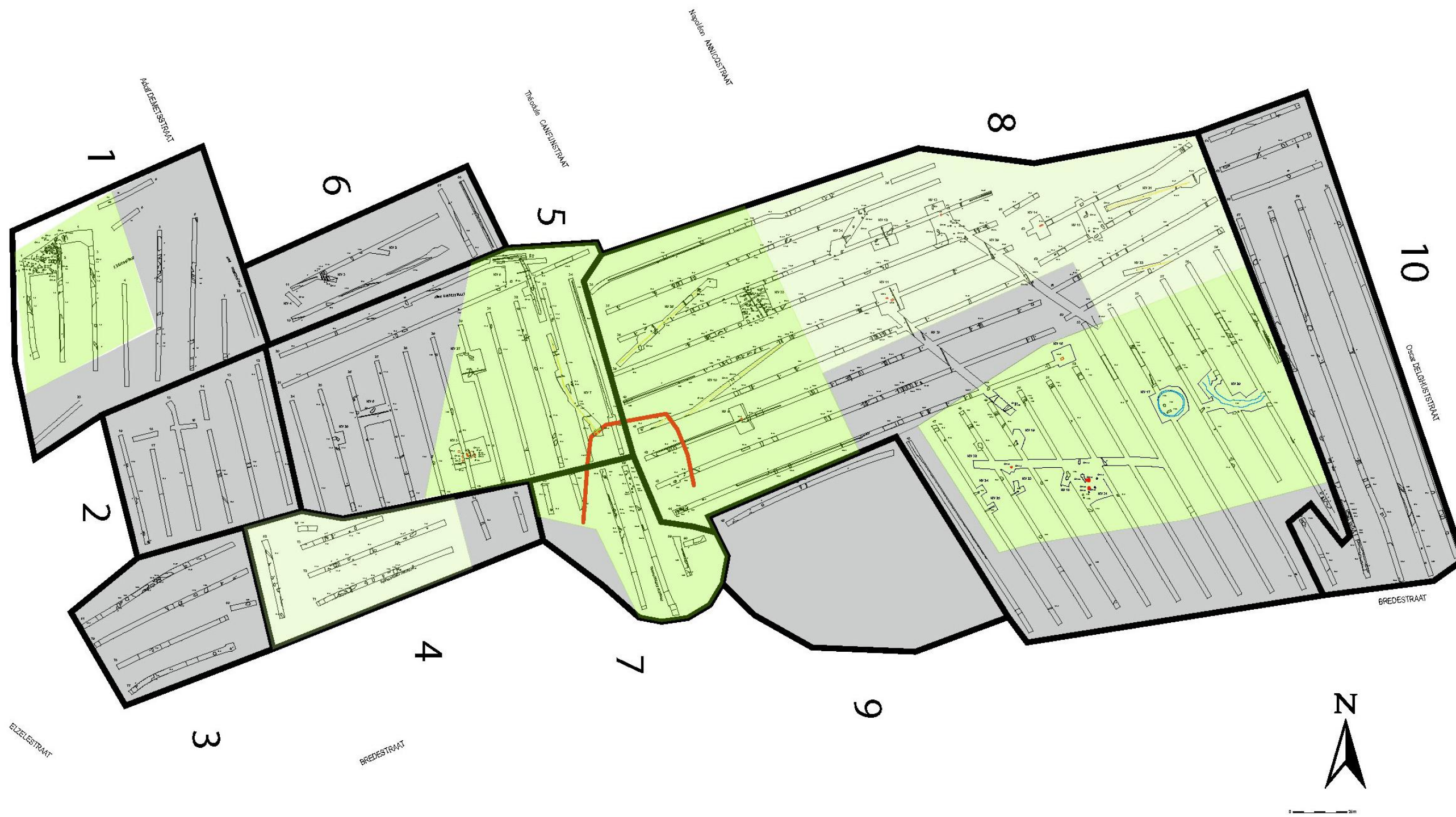
Vermeiren G., 2001. Archeologisch onderzoek in de Sint-Hermeskerk te Ronse (O.-VI), *Archeologia Mediaevalis*, 24, p. 134.

Vermeiren G. & Roels E., 2001. De waterput op het Rooseveltplein in Ronse archeologisch onderzocht (O-VI), *Archeologia Mediaevalis*, 24, p. 135.

Vermeulen, F. & Bourgeois, J., 2000. Continuity of prehistoric burial sites in the Roman Landscape of Sandy Flanders In: Pearce, J., Millet, M. & Struck, M. (eds.), *Burial, Society and Context in the Roman World*, 127-14277.

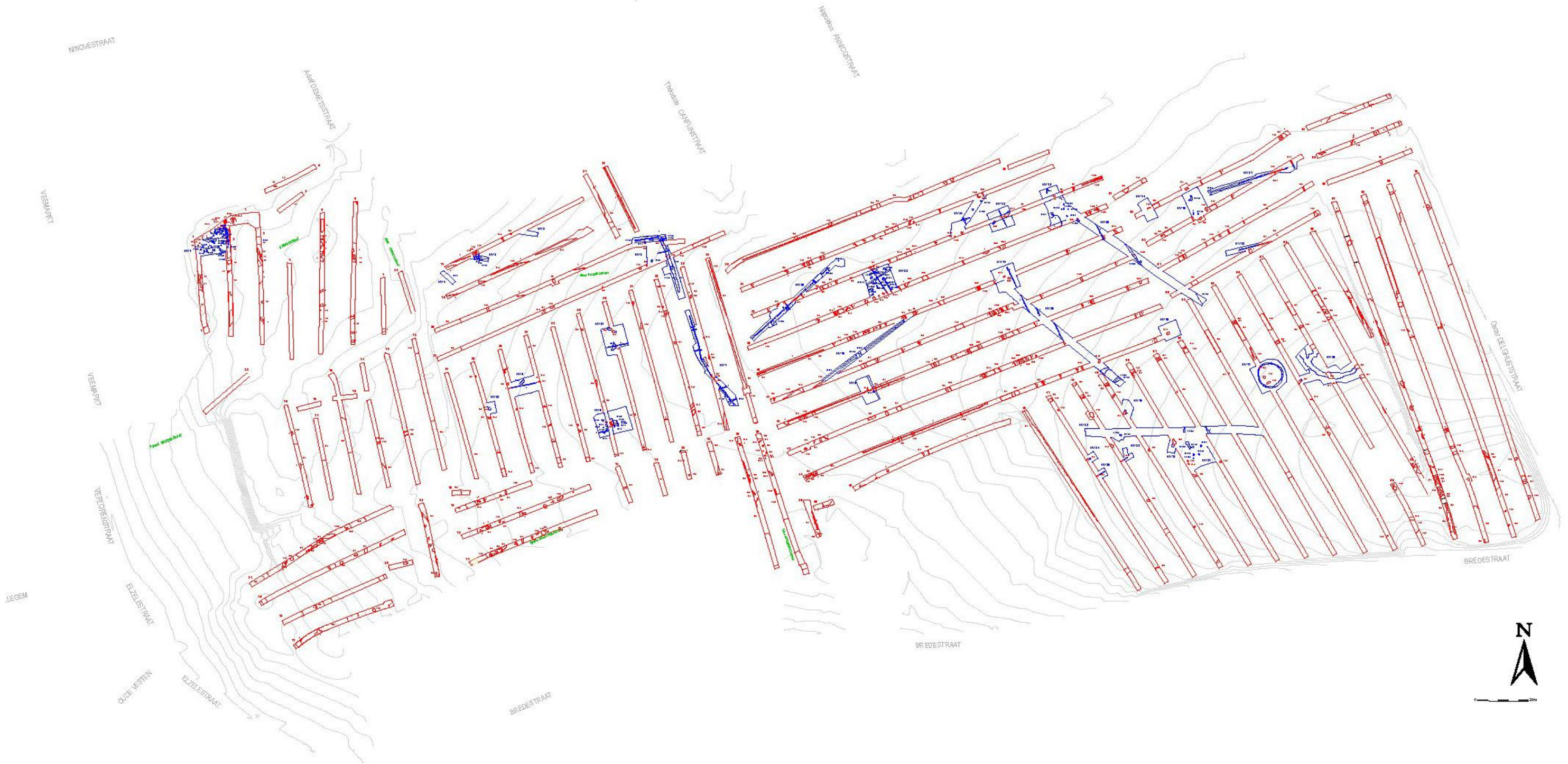
7. BIJLAGES

Bijlage 1

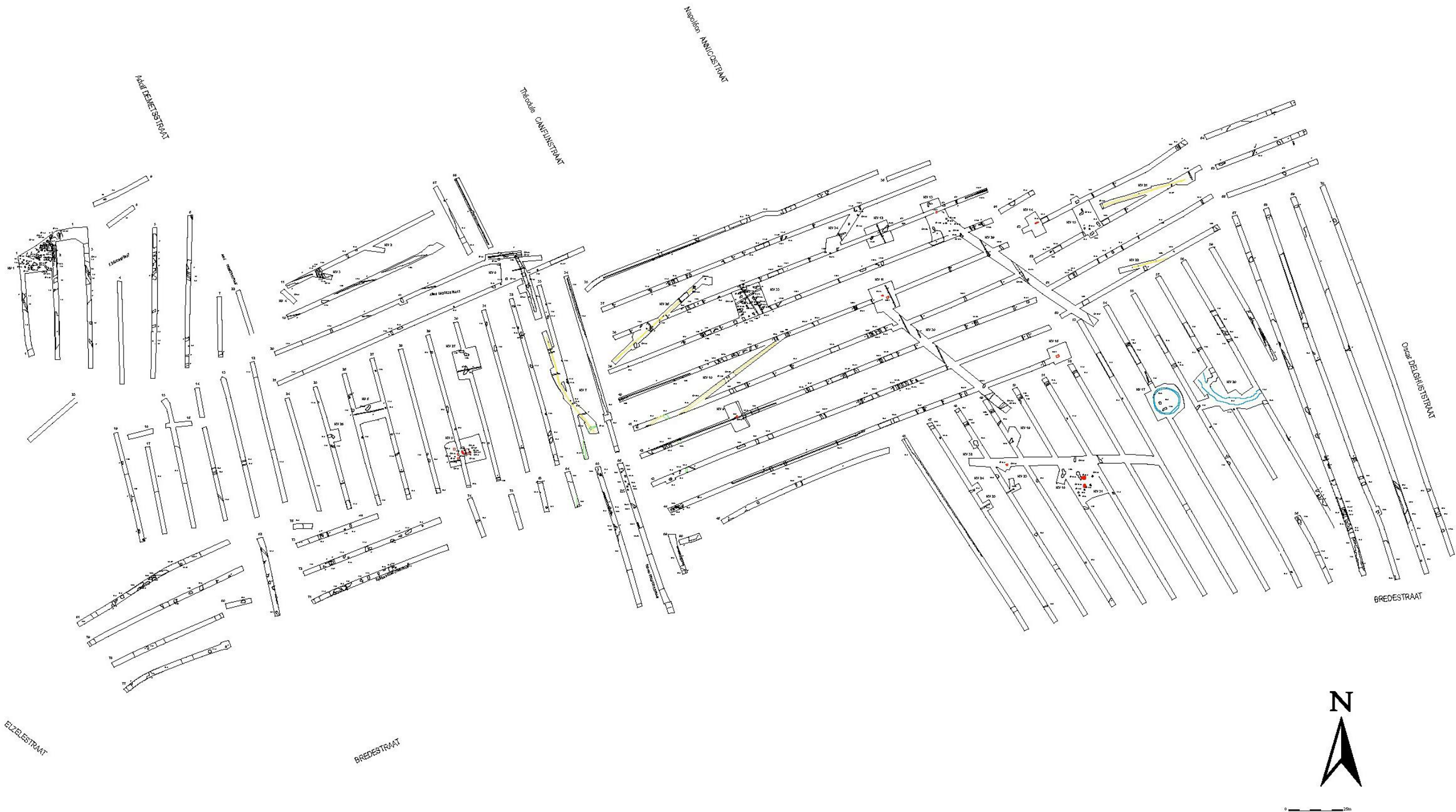
zicht op de zonering

Bijlage 2

overzicht van de proefsleuven met aanduiding van de hoogtelijnen

Bijlage 3

overzicht van de proefsleuven met aanduiding van de belangrijkste sporen

